

Gennem Landet Nord for Lutöifloden.

(N. Ø. f. Leopold II Sø i Kongo).

Efter Dagbogsoptegnelser og officielle Rapporter.

Af **Otto J. Lund,**

Capitaine Commandant i Kongostatens Armé.

I.

Den 13. September 1903 fik jeg, der dengang som Capitaine havde Kommandoen i Stationen Iboko (Iboko) i Provinsen Lac Leopold II, Ordre til med saa stort et Antal Soldater, som kunde undværes fra Stationen, at begive mig til Transitstationen n'Kiri (n'Kiri) ved Lutöifloden (Lutöi) for der at støde til Capitaine Commandant Halling og under ham deltage i en Ekspedition mod Ekongostammen (Ekongo), der længe havde foruroliget de omboende Stammer og tvunget flere af dem til at lade være med at betale Skat til Staten.

Selve Ekongostammens Land saavel som de omliggende Landstrækninger var i alt væsentligt terra incognita. Ganske vist havde jeg c. 1½ Aar tidligere været saa langt inde i Landet som ved Boimbo (Boimbo) og Bengolo (Bengolo); men disse Byer havde jeg da fundet forladte af deres Beboere, som forøvrigt maatte antages for at høre til Ekongostammen, og som i alle Tilfælde havde gjort fælles Sag med dem.

Da jeg den 16de kom til n'Kiri, traf jeg der Commandant Halling og Provinsens Højstkommanderende le Commissaire Général Lemaire, som meddelte mig, at Kommandoen over Ekspeditionen vilde blive overgivet mig, da Commandantens Nærværelse var nødvendig andet Steds. Forøvrigt overlodes det til mig at vælge Ekspeditionens Vej, jeg havde blot at skaffe Respekt for Statens Flag i Ekongostammens Land og tvinge Befolkningen ind under mere ordnede Forhold.

Eftersom en Del af Ekspeditionskorpsset havde været ude paa en lang Tur (4 Maaneder) med Commandanten, trængte det til nogen Hvile, og dets Vaaben og Mundering til Eftersyn; desuden laa en anden Del af Korpsset i Stationen Bolongo (Bolongo), og der hengik nogle Dage, inden de to Afdelinger kunde forene sig.

Jeg valgte Vejen over Bianam'bula-Boimbo-Bengolo (Bianam'bula) som den korteste og den, der direkte førte ind i Oprørslandet; ganske vist havde ingen hvid

Mand endnu betraadt Vejen Bianam'bula-Boimbo, men de Indfødte fra Egnen om n'Kiri forsikrede mig, at den eksisterede, om den var god eller slet, kunde jeg derimod ikke faa at vide.

Den 25de September var alle Korpssets Afdelinger samlede i Bianam'bula; Ekspeditionen var altsaa begyndt, og vi vilde allerede næste Dag befinde os i ukendt Land.

Bianam'bula ligger paa Lutöiflodens højre Bred i kun ringe Højde over Vandet; som alle Byer der i Egnen ligger den lidt borte fra Bredden, skilt fra denne ved et tæt Krat væsentligst bestaaende af Calamus Secondiflorus (Calamus Secondiflorus), hvis lange, lia-lignende Stammer væltede ind over Buske og mands-højt Græs, næsten umuliggør al Fremtrængen ad andre Veje end den eneste Sti, som i de mærkværdigste Bugter snor sig gennem Krattet, der i Reglen afgiver Hjem for et meget stort Tal af Smaafugle, som her finder et ypperligt Skjul mod Rovfugles Efterstræbelser.

Bianam'bula er en lille snavset og fattig Landsby med c. 80 Indbyggere, som lever af Fiskeri og en Smule Agerdyrkning, dog har de næppe alt i alt 5 Hektarer Land opdyrket. Disse Marker er beplantede med Manioc — Manihot Dulcis — samt Banantræer af den Slags, man som Regel træffer i disse Egne af Afrika — Musa paradisica. Et enkelt Banantræ af Arten Musa sinensis, — den Slags vi kender her i Evropa —, udviste, at Byens Beboere havde staaet og stod i Forbindelse med de hvide.

Skønt Befolkningen i væsentlig Grad lever af Fiskeri, fandt jeg dog kun ganske smaa Kanoer til 2 à 3 Personer, og disse Fartøjer var endda næsten ubrugelige. For tre Aar siden led Byen meget under den store Koppepidemi, og den synes ikke senere at have rettet sig, men frembød i alt væsentligt et sørgeligt Billede paa Degeneration og Ligegyldighed.

Befolkningen tilhører Besongostammen (Besongo), som er en Slags Aflægger af den store Kundustamme.

Høvdingens Magt er i høj Grad indskrænket af de faa fri Mænd, men dette finder jo Sted overalt, hvor de hvides Indflydelse har gjort sig gældende, idet Høvdingene gerne var dem, som mest modsatte sig denne; derfor har de efterhaanden tabt deres Myndighed, da det jo ligger i de hvides Plan, — i alle Tilfælde saalænge de ikke fuldstændig er Herrer, — at undergrave den enkelte overmægtige Negers Indflydelse ved at støtte de mægtigste og rigeste Familier blandt hans Under-saatter i deres Optræden mod ham. Denne Maade at skaffe sig Indpas paa er vel næppe særlig anbefalelsesværdig, men ofte absolut nødvendig, skønt dens Resultater ofte bliver slette, idet alt bliver et vildt Anarki, hvori kun den hvide ved sin personlige Nær-værelse kan skaffe Orden, en Orden, der kun varer, indtil han har vendt Ryggen til igen.

Da Flerkone-riet er herskende her som overalt i det indre Afrika, er de tre Fjerdedele af Befolkningen Kvinder; men da det er dem, som maa gøre næsten alt haardt Arbejde, er en Landsby jo i Grunden rigere, jo flere Kvinder der findes i Forhold til Mændenes Antal. Iøvrigt er Kvindens Stilling ikke nær saa undertrykt, som man gerne tænker sig det i Evropa; man ser tvært imod mange Eksempler paa den Rolle, Kvindens Indflydelse spiller; navnlig er Høvdinges Yndlings-hustruer meget mægtige Damer, selv om de ogsaa fra Tid til anden maa gaa i Marken og grave Manioc eller lignende op. Det hænder ogsaa temmelig hyppigt, at et Par Kvinder slaar sig sammen og prygl deres Mand, naar de ved en eller anden Lejlighed finder ham ubevæbnet. Ganske vist gør hans Venner saa gerne Gengæld og banker Damerne eftertrykkeligt af. I det hele taget benytter Negerne af næsten alle Stammer sig overordentlig meget af slaaende Argumenter.

Handel med Kvinder siges at være en udmærket Indtægtskilde for Bianam'bulas Beboere; jeg har Grund til at tro paa dette Udsagn, skønt det aldrig er

falden i min Lod at konstatere noget positivt desangaaende.

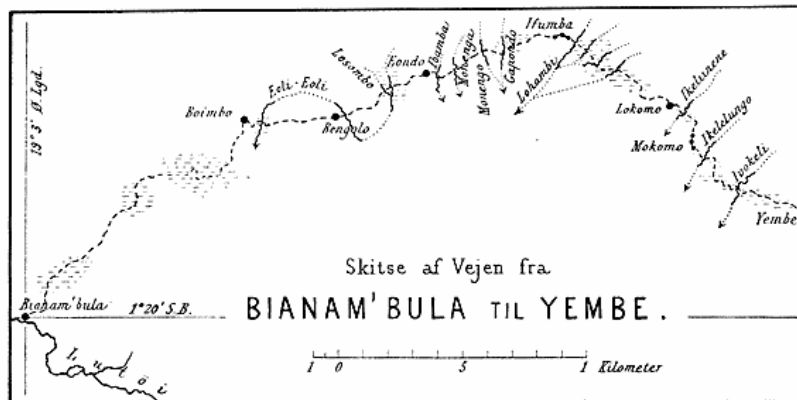
Saa vel Mandens som Kvindens Klædedragt, — om man over Hovedet kan tale om en Klædedragt — er yderst simpel. For Mandens Vedkommende bestaar den af et Stykke Tøj flettet af Bast — forøvrigt ofte ualmindeligt smukt Arbejde — som han anbringer mellem Benene og som saa holdes oppe af en Snor eller eventuelt et tyndt tilskaaret Stykke Spanskrør. Kvinden har endnu mindre paa. Hele hendes Paaklædning indskrænker sig til et Bastbælte om Livet, et Bælte, som ikke er større end, at jeg engang har sendt en saadan komplet Kvindedragt til Evropa i en almindelig Konvolut. Til Tider smykker velhavende Mænd deres Fruers „Rober“ med nogle Glasperler, eller de anbringer en

Klokke eller Bjælde i dem; denne barokke Idé er mere almindelig, end man skulde tro.

Hvad Husene angaar, saa er de, som i alle Landsbyer, der begynder at degenerere, saa tarvelige som vel muligt. Alt, hvad man ser i Bianam'bula, er 30

å 40 elendige Hytter, der som alle Hytter i de Egne er firkantede med en Tagrygningshjælke, som er bøjet næsten i Halvcirkel. Hyttens Vægge er lavede af Palmeblade fastbundne til flækkede Bambusstænger, Taget bestaar af store, soltørrede Blade, som ved et indskaaret Hak i Midterribben fæstes til en Spanskrørssnor, der igen understøttes af Tagspær af Bambus. Det hele hviler paa en Sokkel af brændt Ler og naar alt i alt en Højde af c. 3 m. Man kommer ind i en saadan Hytte gennem en Slags Dør, der er c. 75 cm høj og 30 cm bred; er man meget tyk, maa man kante sig igennem.

Møblementet er i højeste Grad tarveligt og bestaar af en eller flere Senge af Bambus, af og til med indbrændte Ornament; ingen Evropæer kan fatte, at noget Menneske kan finde Hvile paa en saadan Seng, man har hverken Madras eller Dyne, men ligger paa selve Bambusstængerne. Disse Senge anbringes saaledes, at den sovende har Fødderne mod Baalet, der i Reglen

findes midt i Hytten. Foruden dette spartanske Leje finder man i Hytten Husherrens Vaaben og Tryllemidler samt en Del Krukker og Gryder, der i høj Grad minder om vore Jydepotter, men altid er forsynede med regelmæssige smukke Forsiringer. I Bianam'bula spiller Potteindustrien, som forøvrigt i en hel Del af Landsbyerne ved Lutoi, en betydelig Rolle. Befolkningen længere inde i Landet, f. Eks. ved Iboko, kan nemlig slet ikke lave Potter, og tiltusker sig dem derfor hos de Folk, der er i Stand til at lave dem — —. I enhver Hytte finder man desuden, forudsat at Husherren er hjemme, en Pose — Sakka — af Skind, hvori han gemmer sine dyrebareste Ting, ofte Sager, som en Evropæer anser for værdige til at kaste paa Møddingen med det samme. — — Hos Høvdingen i Bianam'bula fandt jeg ingen saadan Sakka, men derimod en Kasse af Træ — Sanduku —, hvis Paaskrift tydelig angav, at den var kommen fra Evropa med et Indhold af Glasperler; han var meget stolt af sin Sanduku, der indeholdt en Mængde Ragelse.

Midt i Landsbyen findes et „Forsamlingshus“. en noget større Hytte uden Vægge, hvori de fri Mænd tilbringer deres meste Tid med at drøfte Byens Anliggender, handle indbyrdes eller betragte Smeden, som har Værksted her. Smedene er imidlertid ikke særlig fremragende Kunstnere i disse Egne, og alt kunstfærdigt Smedearbejde kommer fra Hoko; dog bemærkede jeg, at Smeden var en meget anset Mand.

I en fredelig By som Bianam'bula er Forskellen mellem fri Mænd og Slaver kun ringe. Landsbyen ligger for nær ved et af de hvide til Stadighed besat Punkt — n'Kiri — til at større Mishandlinger, Slavehandel en gros, Menneskeofringer o. l. ustraffet kan finde Sted; Slaven maa arbejde noget mere end den fri Mand, men staar oftest paa kammeratlig Fod med denne, tager hyppigt Del i hans Maaltider og betragtes snarest som Undersaat end som Slave.

Kvinderne er noget uheldigere stillede, saafremt de er Slavinder og ikke Hustruer; thi foruden, at de efter deres Ejermands Ønske maa opfylde en Hustrus Pligter, maa de desuden finde sig i at blive solgte eller eventuelt lejede ud for kortere eller længere Tid. Man maa nu erindre, at slikt slet ikke gør synderligt Indtryk paa den afrikanske Kvinde, saa hun er ikke saa beklagelsesværdig, som det kunde synes.

Jeg fandt i Bianam'bula overhovedet ingen Husdyr. — Under den store Koppepidemi havde Beboerne slagtet, hvad de havde af Geder; Faar eller Hornkvæg havde de aldrig haft.

Om Eftermiddagen den 25. holdt jeg Raadslagning

med Høvdingen angaaende Vejen til Boimbo. Han erklærede, at han kendte den, og at den var meget slet, utilladelig slet, aldeles ufarbar o. s. v.; jeg bød ham to Favne Tøj for at vise os den og følge med til Boimbo. Han lod imidlertid, som om han var voldsom bange for Folkene der; men da jeg tilbød ham en Kop Salt foruden de allerede lovede to Favne Tøj, svandt hans Betæneligheder, og han lovede at følge med, naar jeg vilde love at vogte ham for Bombo, Høvdingen i Boimbo, med hvem han syntes at have et uafgjort Mellemværende.

Den 26. Kl. 6 Morgen brødes Lejren, og Kl. 7¹⁵ satte Kolonnen sig i Bevægelse. Dens Orden var baseret paa Muligheden af at møde fjendtlige Strejfpattouiller eller maaske endogsaa større Styrker paa Vejen. Avantgarden under Kommando af en Premierløjtnant var $\frac{1}{3}$ af den samlede Styrke; den udsendte en Forpids, ved hvilken jeg som Regel selv befandt mig, og nogle Blænkerpattouiller. Hovedreserven marcherede c. 100 m efter Avantgarden og var ligeledes en Trediedel af Styrken, umiddelbart derefter kom Trænnet, baaret af c. 50 Bærere, engagerede i n'Kiri til en Betaling af 2 Mitakos = 12 Centimer pr. Dag plus Kosten; endelig sluttedes Kolonnen af Arrièregarden, den sidste Trediedel af Styrken, der dog havde maattet afgive 25 Mand og 3 Underofficerer, som var anbragte mellem Bærerne for at paase, at disse ikke uden videre kastede deres Byrder og stak af i Skoven, en sørgelig Vane, som de fleste Bærere lider af i større eller mindre Grad. Paa Grund af den daarlige Vej var ingen Byrde tungere end 25 Kilo. Soldaternes Oppakning var reduceret saa stærkt som muligt, idet de var fri for Spade og Øksehakke og ikke heller selv bar deres Reserveuniform; derimod havde hver Mand 3 Reserverationer med. Trænnet bestod af de hvides Kufferter og Konserveskasser, det nødvendige Køkkenmateriel, 8000 Patroner, Lejrmateriel, 25 Linnemannske Spader, 10 Øksehakker og endelig 2 Reserverationer pr. Mand samt Soldaternes Reserveuniformer. De hvide var bevæbnede med Karabin og Browning-Revolver; jeg havde tilladt, at Karabinen, saalænge der ikke var faldet Skud, bares af de hvides Boy'er, derved blev Førernes Bevægelser noget friere. Vi marcherede den første Dag med en gennemsnitlig Marchehurtighed af $2\frac{1}{2}$ à 3 Kilometer i Timen, noget som kun kan gøres med absolut udhulede Folk, og hvor Vejen er nogenlunde banet. Marchen gik gennem Urskov ad en som sagt nogenlunde banet Sti, der var fra 50 til 80 ctm. bred. Paa Skitsen ses Vejen i store Træk, dog er her ikke medtaget dens utallige smaa Slyngninger, da dette vilde

kræve en c. 5 Gange større Maalestok; Vejen bliver derfor omtrent dobbelt saa lang, som den angives til paa Skitsen, — dette er almindelig Brug i Kongo, hvor alle ved, at de Stier, de indfødte laver, er noget af det mest snirklede, man overhovedet kan tænke sig.

Ca. 3 Kilometer fra Bianam'bula kom vi til et Morads, gennem hvilket vi marcherede paa det nærmeste 4 Kilometer. Vi fandt her intet rindende Vand. Dog maa dette Morads have Afløb til Lutöifloden. Det var, hvor Vejen skar det, paa intet Sted dybere end 1^m; men netop, fordi vi ikke fandt rindende Vand, temmelig vanskeligt at komme igennem, særlig for Bærerne; dog havde vi overalt nogenlunde fast Sandbund under Fødderne. Moradset syntes dannet af Skovens Affald ρ : Blade og Grene, der gennem Aarene var gaaet i Forraadelse og havde dannet Mudder. Plantevæksten var den sædvanlige i Urskoven og omtrent den samme som paa tørt Land; særlig fandt man her de samme store Træer, men ogsaa en Del af Moradsernes specielle Flora, navnlig Kallaer med store, hvide Blomsterbægre og sort Støvdrager.

Da dette Morads var passeret, kom vi til et noget højere liggende tørt Land, afvekslende Skov og smaa ufrugtbare Græssletter, opfyldte med Termithøje og Dværgtræer. Jordbunden var stærkt sandblandet Muld, og Græsbevoksningen væsentligt Stargræsarter. I Skovpartierne var Jordbunden derimod helt sort Muldjord, og Skoven var paa mange Steder usædvanlig smuk og med mange kæmpemæssige Træer, noget man forøvrigt ser sjældnere i Urskoven, end Folk i Almindelighed tror.

Vi kom nu atter til et Morads, og da jeg ikke kunde faa nøjagtige Oplysninger om dets Udstrækning, lod jeg Kolonnen gøre Holdt og holde 2 Timers Rast.

Fremrykningen fortsattes gennem det nye Morads, der ligesom det forrige syntes uden Afløb; det var ikke dybere; men paa Grund af den bløde Bund, der bestod af en hvid Lermasse — jeg har Grund til at formode, at det var en Slags Porcellænsjord — var Passagen meget vanskelig og tog for Trænet en ret betydelig Tid, idet Bærerne hvert Øjeblik gled ud og faldt. Bevoksningen i dette Morads adskilte sig væsentligt fra den i det forrige; her var næsten ingen store Træer, derimod overalt Buske af den saakaldte „falske Bambus“ — *Raphia vinifera* —, og mange Steder saa jeg Lianer af Slægten *Landolphia*, mest Varieteten *Gentilii*, den saakaldte „slette Kautsjuk“.

Efter c. 2¹/₂ Times Marche kom vi atter til tørt Land, og da vor Fører, Høvdingen fra Bianam'bula, n'Göye hed han, erklærede, at der noget længere fremme

fandtes et meget stort Morads, som dannedes af Floden Eoli-Eoli (*Eoli-Eoli*), og at dette var meget vanskeligt at passere, besluttede jeg at slaa Lejr, saameget mere som jeg fandt en Lysning i Skoven, der egnede sig ypperligt til Lejrplads. Da der var god Tid, blev Teltene ikke udpakkede; men der blev til de hvide bygget Hytter af Bambus og Palmeblade; dem kan man jo nemlig lade blive staaende, naar man afmarcherer næste Morgen, og derved lettes Opbruddet betydelig.

En Dagbogsoptegnelse dateret: Lejrpladsen N. Ø. for Bianam'bula d. 26/10 1903 gengiver — ganske vist ikke i strængt videnskabelige Ord — mit Indtryk af denne Dags Marche; jeg nedskriver den her, da den maaske dog kan have sin Interesse:

„Det var den Dags Marche gennem Skov og Morads og over Græssletterne, hvor gule, mangetaarnde Termithøje staar op som Domkirkespir en miniature. Skoven er bleven min Ven, ja næsten en fortrolig for mig, i fire lange Aar har jeg jo levet i den, og jeg kender snart hver Lyd, der gaar ud fra dens uigennemtrængelige Dyb. Urskoven er saa forskellig fra vor Skov herhjemme som vel muligt, paa en Tønde Land gror der Hundreder af Træarter sammenslyngede med et Væv af tykke Lianer. Hvem aner, hvilke Skatte der gemmes herinde i Skovdybet, vi kender vel næppe Halvdelen deraf endnu; men vi ved, at Luften herinde er tung og febersvanger, at Marcherne gennem Urskoven har kostet og koster Masser af Menneskeliv, at Skoven hver Dag kan tage vort, knuge os ned under Tyngden af sin Feberdunst og puste vort Livslys ud hurtigt eller langsomt, som den vil det. Behændig og smidig maa man være, naar man færdes derinde, ellers fanges Hovedet af en Lian, mens man er i Færd med at frigøre Benene for en andens Favntag, og dog maa man passe paa Ur, Kompas og Revolver. Og saa de mørke Moradser, jo, jeg kender dem kun alt for godt; man standser ved deres Rand og betænker sig; men hvad nytter det, igennem skal man, og plump er man derude i Mudder til Livet. Det er en hel Fest, om man møder en Smule rindende Vand, saa man kan skylle sig af. Bærerne stønner under deres Byrder, medens de arbejder sig frem, Marcheordenen maa næsten opgives, enhver faar hjælpe sig, som han kan. Herude gror de mærkeligste Blomster, smaa gule og røde, som ingen kender Navnet paa, store, dejlige Kallaer, og, hvor der er en Smule klart Vand, svømmer Aakander, store og lyserøde, omkring. Her er Vildsvinenes Tumbleplads, og selve Skovens Herre, Elefanten, forsmaar ikke et mudret Bad.

Men mærkeligst er dog maaske de smaa Græssletter. Skoven bliver tyndere og mindre frodig, til

sidst hører den ganske op, eller rettere sagt, den bliver til et lavt Krat, ikke et Krat af Buske, men af de mærkeligste Dværgtræer, mellem hvilke det stive Stargræs vokser, som efterhaanden bliver eneraadende, og saa er vi ude paa „n'Zobe“, — som Negerne siger —, med sine spredte Dværgtræer og gule Termitheje. Græsset er meterhøjt og skjuler ganske Kolonnen, der set fra oven ligner en mægtig Slange, der snor sig derigennem. Her er de vilde Bøflers Hjem, og risler en Kilde gennem Græsset, ved man, at her mødes Antilopperne i de maaneklare Nætter for at drikke.

Den 27. afmarcherede vi Kl. 7 og kom temmelig hurtig til det omtalte Morads, som dannes af Eoli-Eoli; det var meget vanskeligt at passere paa sine Steder, medens det paa andre Steder, hvor der var rindende Vand og Sandbund, ikke frembød synderlige Vanskeligheder. Vejlængden gennem dette Morads var c. 6 Kilometer, fordi Stien her gik i endnu flere Zigzag end sædvanlig; mange Steder voldte væltede Træer ogsaa Besværligheder navnlig for Bærerne, som mange Gange faldt, en af dem forstuvede en Fod og maatte hjælpes frem, saa han blev til Ulejlighed i Stedet for at være til Nytte.

Kl. 10¹⁵ kom vi atter til tørt Land og fik at vide, at Boimbo laa c. en Times Marche fremme i Retning N. N. Ø. Vi kom temmelig hurtig gennem Skoven til nogle forladte Plantager, hvor der nu mellem al Slags Krat groede enkelte Banantræer og Maniobuske. Kløkken 11²⁵ kom Forspidsen i Fægning med en Del buebevæbnede Mænd; jeg forstærkede højre Blænkerpatrouille med 15 Mand og en sort Oversergent og lod hele Fortroppen gaa frem, fordrive Fjenden, hvis Antal jeg anslog til c. 50 Mand, og storme Byen, der hurtig blev forladt. Kl. 12²⁰ var jeg Herre over Situationen. Fjenden efterlod 7 døde, deriblandt en Dværg af Batuastammen; tillige tog vi en halv Snes Fanger.

Paa Tatoveringerne — en Palmegren paa hvert Kindben — saa jeg, at vi havde at gøre med rene Besongofolk, altsaa maatte jeg formode, at vi havde haft at gøre med Indbyggerne fra Boimbo selv, som maatte have sluttet sig til Ekongostammen. Min Vejviser erklærede desuden, at han i en af de faldne genkendte Høvdingen Bombo og opførte i den Anledning en vild Glædesdans.

Af Fangerne fik vi intet at vide; hverken Bestikelser eller Trusler virkede paa dem; dette lod mig formode, at de havde Haab om snarlig at blive befriede paa den ene eller den anden Maade, hvorfor jeg lod dem bringe i sikker Forvaring og forsyne med Haandjærn.

Jeg besluttede af kampere i Boimbo og gav Ordre til at slaa Lejr og til at udsende Furageringskommandoer, som væsentlig havde at faa fat paa saa mange Bananer som muligt; nogle Høns, som løb rundt i Landsbyen, indfangedes efter en livlig Jagt, som morede Soldaterne i høj Grad.

Efter Hytternes Antal at dømme maatte Boimbo have mellem 4 og 500 Indbyggere, men Byen var helt forladt, og det meste af „Indboet“ var ogsaa bortført, saa Beboerne maatte altsaa i nogen Tid have belavet sig paa at gøre Modstand. Nogle Kranier, som stod paa Pæle foran Høvdingens Hytte, og som Aadseluglene endnu ikke ganske havde rensset, viste, at der var gaet en eller anden Fest ledsaget af Menneskeofringer for sig, før Landsbyen blev forladt af Kvinder, Børn og Oldinge.

Landsbyen var venligere end Bianam'bula, Hytterne byggede efter samme Princip, men nyere og bedre velholdte; jeg formoder, at Koppepidemien ikke er naaet hertil, da den i sin Tid hærgede de omliggende Egne. Vi fandt meget betydelige Plantninger af Manioc, Bananer og søde Kartofler, samt en Del af de Krydderier, Negerne benytter, navnlig Peber, som de indfødte kalder for „Pilipili“. En hel Del Hampeplanter fandtes ogsaa; man maa nu ikke tro, at de sorte giver sig af med Rebslagervirksomhed, nej, men de røger Hampeblade og fremkalder derved hos sig selv en Rus, som de anser for særlig behagelig —, et Menneske, der forfalder til denne Slags „Tobak“, ødelægger sig selv i utrolig kort Tid og bliver komplet Vrag i aandelig som legemlig Henseende. Regeringen har derfor ikke blot maattet forbyde al Dyrkning af Hamp, men endogsaa sætte høje Bøder derfor; hvorvidt dette hjælper, vil Tiden vise. Vi saa forøvrigt ogsaa i Boimbo en lille Plantage med almindelig Tobak.

Boimbo var bygget i Form af et noget skævt Kors. Vejene var holdte nogenlunde rene, men de var ret ufarbare i Mørke paa Grund af en Del dybe Huller, hvori Beboerne kastede allehaande Affald.

Jeg havde, som ovenfor sagt, allerede engang tidligere været i Boimbo, kommende fra en anden Side, da havde Byen været betydelig mindre, saa der maatte være foregaaet en eller anden Magtforskydning der i Egnen; den faldne Bombos Stjerne maa have været i stærk Opgang; imidlertid var det mig umuligt at faa nogen rigtig ordentlig Besked derom, ogsaa efter at et af Furageringskommandoerne kom ind og foruden en Mængde Bananer medbragte nogle Kvinder, som havde overgivet sig til dem. Disse Damer fortalte, at de oprindelig hørte hjemme i Djembe (Djembe), en By c. 50

Kilometer V. N. V. for Boimbo, men var blevne fangede i Skoven af Bombo og førte hertil, nu var de flygtede fra deres Vogtere og kom for at bede om at maatte blive førte hjem til Djembe. For øvrigt fortalte de, at alle Landsbyerne fra Boimbo og uendelig langt øst paa havde belavet sig paa Krig med de hvide, og at Boimbos og Bengolos Krigere laa i Skoven ikke langt herfra og vistnok agtede at overfalde os om Natten; ja en af Kvinderne, en gammel Dame, som Alderen ikke havde gjort blidere, tilbød endogsaa at vise Vej til deres Lejrplads.

Jeg forstod nu bedre Fangernes overlegne Ro og besluttede at komme Fjenden i Forkøbet og overfalde dem lige ved Mørkets Frembrud; i den Anledning afsendte jeg saa Kl. c. 5 en Afdeling paa 50 frivillige under en rumænsk Premierløjtnants Kommando; de skulde følge den Vej, Kvinden viste dem, og søge at splitte Fjenden. Dette lykkedes ogsaa, men han led kun meget smaa Tab, da han i Overraskelsen næsten ingen Modstand gjorde. Fangerne mistede en stor Del af deres Overlegenhed, da de fik Resultatet at vide, og den Batua, vi havde taget, forlystede os hele Natten med et infernalsk Spektakel, desuden morede han sig med at sparke Skildvagten, saa snart han gik forbi, saa til Slut maatte den vagthavende Officer give ham Haandjern paa Benene, hvilket gjorde ham mindre mobil.

Den 29. afmarcherede vi Kl. 6⁴⁰. Vejen skraanede stærkt ned mod Eoli-Eoli-Floden, den var meget stenet og blev helt nede ved Floden opfyldt med temmelig store Klipper af brune, jærnholdige Sten, som paa disse Egne er meget almindelige. De indfødte forstaaer som Regel at udvinde Jærnet, som i Kongo har en meget høj Værdi. Floden var, hvor vi passerede den, 42 Meter bred fra Bred til Bred, og den største Dybde, jeg konstaterede, var 1²⁵ m. Strømmen var jævn og langsom, 1⁵⁰ m. i Sekundet efter et løst Maal, Strømretningen S. V. Eoli-Eoli falder ud i Lutöi c. 12 Kilometer N. V. for Bianam'bula og dens Udspring er c. 8 Kilometer øst for Bengolo; den synes at optage et stort Antal Bifloder; rigtig udforsket er den imidlertid ikke bleven endnu, da dette jo er et Arbejde, der kun har ringe praktisk Interesse.

Vi marcherede nu ad udmærket Vej gennem Højskov, af og til afbrudt af ganske smaa Græssletter, i lige østlig Retning og kom Kl. 9³ til Landsbyen Bengolo, som jeg ligeledes tidligere havde besøgt. Da jeg var der forrige Gang, fandt jeg kun 27 Hytter, nu var der 112, altsaa var her ogsaa foregaaet en betydelig Udvikling. Grunden til disse to Byers Udvikling maa

sagtens søges i det, at de aldrig havde været ordentlig underlagte og derfor var blevne Tilflugtssteder for allehaande Pak, Skattenægttere, Forbrydere, borttrømte Slaver o. s. v. fra de underlagte Landsbyer. Bengolos Høvding Koli (Koli) havde engang paa Grund af et Mord paa en Skatteopkræver siddet i Fængsel i Iboko i nogen Tid, men en Nat var det lykkedes ham at flygte, saa han og jeg havde jo en lille Mellemregning, som vi imidlertid aldrig fik opgjort. Byen var helt forladt, vi fandt ikke saa meget som en Høne og ikke heller Spor af Husredskaber, derimod saa vi store paabegyndte Plantager af Manioc og søde Kartofler, men faa Bananer, noget der er mig uforklarligt, da Besongostammen ellers plejer at anse Bananen for et af de mest værdifulde Næringsmidler. Midt i Byen fandt vi en Plantning af Saphutræer (Saphu), hvis violette Frugt, der har Storrelse og Form som en stor Svedskeblomme, kogt i Vand afgiver et baade velsmagende og kraftigt Næringsmiddel.

Hele Vejen fra Boimbo til Bengolo havde været jævnt stigende, saa vi befandt os nu omtrent 200^m højere end i førstnævnte Landsby. Øst for Bengolo sænkede Terrænet sig rask ned mod Losombofloden (Losombo), en lille Biflod til Eoli-Eoli. Den havde mudrede Bredder, var i sig selv kun 15^m bred og 50^{cm} dyb, men dannede et Morads paa c. 700^m Bredde. Vejen, der nu atter havde en betydelig Stigning og var meget stenet, sænkede sig omsider brat ned mod Eoli-Eoli, som vi passerede for anden Gang, nu med stor Vanskelighed paa en Bro af Træstammer; her var Strømmen noget hastigere og Dybden fra 3 til 4^m. — Et Par Soldater og nogle Bærere faldt i Vandet, men fiskedes temmelig let op igen. Terrænet steg nu igen temmelig betydeligt; men Skoven var vanskelig at passere, da Vejen mange Steder spærredes af væltede Træer og Masser af Slyngplanter, deriblandt mange Landolphia (Kautsjuklianer). Her fandt vi, som forøvrigt ogsaa ved Eoli-Eolis Bred, en hel Del fossilt Kopal, noget som har en temmelig høj Handelsværdi i Evropa, det benyttes som bekendt ved Fernis- og Lakfabrikationen.

6 Kilometer Ø. N. Ø. for Bengolo kom vi til en stor Landsby, som Fangerne forklarede hed Eondo (Eondo); den var ligeledes forladt af sine Beboere, men de syntes først for nylig at være flygtede; i nogle Hytter fandt vi endnu varme Rester af Baalene, ligesom en Mængde Høns endnu løb om imellem Husene, der stadig havde samme Form som i Bianam'bula, men her var større og renere. Vi talte i alt 244 Hytter, hvoraf nogle meget store efter Forholdene; midt i Lands-

byen laa et Hus med klinede Lervægge og tilsyneladende bygget efter europæisk Forbillede; en af Fangerne fortalte, at for mange Maaneder*) siden var der til Eondo kommen en Soldat, som var deserteret fra Balalondzy, en Station i Provinsen Equateur; han havde bygget dette Hus og i lang Tid, paa Grund af sit Albinigevær, været en meget hædret Gæst i Byen; men endelig var han bleven for stor paa det, og en Nat havde de indfødte dræbt ham og holdt Festmaaltid paa hans Lig; Høvdingen havde taget Geværet og var i den Anledning bleven en meget anset Mand paa Egnen, hvor der kun fandtes Forladegeværer.

Vi fangede 50 Høns i Eondo, og jeg lod derfor Byen godskrive med 25 Francs i Skattebogen, saa da den senere blev underlagt, fik dens Beboere fuld Valuta for deres Fjerkræ.

Efter en Times Hvil fortsattes Marchen; nu skraanede Vejen atter nedad, og en god Kilometer fra Eondo kom vi til en Flod, som Fangerne kaldte Ibambo (Ibambo). Den var kun c. 10^m bred og 50^{cm} dyb med stenet Bund og noget mudrede Bredder; den løb meget langsomt i sydlig Retning, efter Fangernes Udsagn til en anden større Flod Lohambi (Lohambi).

En halv Times Marche længere mod Øst kom vi atter til en Flod, Monenga (Monenga), som kun var 3^m bred, havde Sandbund og ligeledes løb til Lohambi; efter at have passeret en Bakke kom vi til et lille Morads, som gennemløbes af Floden Monengo (Monengo) og dens Biflod Gapondo (Gapondo). Monengo løber ligeledes til Lohambi; begge disse Floder var ubetydelige og af ringe Dybde; selve Moradset var højst en Meter dybt og temmelig let passabelt.

Ved Udgangen af Moradset blev Forspidsen angreben af Fjender dels bevæbnede med Bue og Pile og dels med gamle Forladegeværer. Jeg havde nogle Vanskeligheder ved at faa Fortroppen udviklet paa Grund af den tætte Skov og den temmelig stærke Stigning; men ved at foretage et rask Fremstød men en Deling fik jeg skaffet Luft og Plads for Hovedreserven, som forøvrigt ikke blev udviklet, da Fjenden veg og besatte Udkanten af en Landsby, hvorfra vor Ild dog snart fordrev ham og tvang ham til at søge gennem Byen ud i Skoven. Jeg lod Fortroppen forfølge, og stærk Skydning underrettede mig snart om, at den igen var i Kamp; med Hovedreserven gik jeg saa selv frem og fandt efter c. 1/4 Times Marche gennem Skoven en ny og større Landsby, som Fortroppen var i Færd med at

*) De indfødte regner altid med Maaneder, d. v. s. Maaneskifter.

storme. Fjenden fordreves, og vi forfulgte atter et Kvarterstid gennem Skov, da vi kom til en tredje Del af Landsbyen, hvor vi dog ingen Modstand mødte.

Landsbyen, som bestod af de tre Grupper, vi havde set, hed Ifumba (Ifumba), og dens Høvding hed efter Fangernes Udsagn Iseka (Iseka). Den midterste Gruppe var omtrent tre Gange saa stor som nogen af de andre, her laa Høvdingens Hus, der var stort og omgivet af smukke Palmer. De indfødte havde aabenbart ventet at kunne standse os; thi de havde intet som helst ført bort fra Byen, vi fandt baade Høns og Ænder, og i alle Hytterne var alle Husredskaber paa Plads.

Jeg lod slaa Lejr efter først at have sendt Patrouiller ud i alle Retninger; jeg fik derigennem at vide, at Fjenden var flygtet i Retning S. Ø. Nogle af Patrouillerne indbragte Kvinder og Børn, som de havde faaet fat paa i Skoven; imidlertid fik jeg ikke noget videre at vide af disse Folk og ej heller af de andre Fanger; jeg konstaterede, at de hørte til en Stamme, jeg endnu ikke kendte, nemlig altsaa Ekongostammen, hvis Tatovering foruden Palmbladene paa Kindbenene tillige bestaar af en dobbelt Cirkel paa Panden umiddelbart over Næseroden.

Ifumba var en stor By med over 600 Huse, den var temmelig ren og navnlig den midterste Del var omgivet af mange og store Plantager; uhyre Mængder af Banantræer saa vi; jeg lod uddele 3 Kilo Bananer pr. Mand og 1 Kilo søde Kartofler.

For at faa Skudfelt maatte vi hugge en Del Banantræer om og rive nogle Huse ned omkring Lejren; dette lod jeg udføre om Eftermiddagen, medens jeg en for en forhørte Fangerne, men uden Resultat; kun fandt jeg ud af, at der ogsaa eksisterede Dværge af Batuaracen her, idet vi havde taget to saadanne til Fange; det er et ret enestaaende Tilfælde, at Batuarerne gør fælles Sag med den øvrige Befolkning, jeg har i hele min Afrikatid kun set det denne ene Gang.

Ifumba var ikke nogen behagelig Lejrplads, dertil var der for mange Moskitoer og andre ubehagelige Insekter, bl. a. et stort Antal af de saakaldte flyvende Skorpioner, et Insekt, som Forsynet har tildelt en meget ubehagelig Braad, som det ofte benytter sig af.

Natten mellem den 28. og 29. September var usædvanlig varm, den laveste Temperatur var 24° Celsius, medens den som Regel er mellem 16 og 18° Celsius. Jeg kunde ikke finde nogen Forklaring paa denne store Forskel, især da Dagen ikke havde været varmere end sædvanlig.

Jeg fik at vide, at der i Ifumba boede en meget stor Fetichør eller Medicinmand; Fangerne viste mig

hans Hytte med alle Tegn paa Ærefrygt; men ingen af dem skottede om at gøre mig Følgeskab ind i Troldmandens Allerhelligste, hvor jeg forøvrigt ikke fandt noget af særlig Interesse undtagen en „Hovedpude“ udskaaen i Træ og forsynet med ganske pæne Ornamenter, lavede udelukkende ved Benyttelse af den rette Simi; dette Stykke Sengetøj bemægtigede jeg mig som en Erindring om Ifumba og Troldmanden sammesteds. Forøvrigt adskilte hans Hytte sig fra de andre ved at have Gavlen mod Gaden, noget som ogsaa er Tilfældet med Troldmændenes Hytter hos Mongo- eller Balolostammen, som bor meget nordligere ved Maringas og Loporis Bredder. Jeg bemærkede intet andet Sted hos Ekongostammen denne Lighed med den langt større og videre fremskredne Mongostamme.

Den 29. Afmarche Kl. 7. Umiddelbart ved den østlige Udkant af Ifumba begyndte Stien at skraane meget stærkt ned mod et Morads, der dannes af Lohambifloden; selve Floden, der er c. 25^m bred, var her ikke videre dyb, aldrig over 1,25^m, den havde fast Sandbund og løb med ringe Strømhastighed, c. 1^m i Sekundet, i Retning S. S. V. Det Morads, den og en Mængde smaa Bifloder dannede, var temmelig dybt, paa sine Steder c. 1,55^m, og havde blød Bund, saa det var vanskeligt at passere. Marcheretningen var lige S. Ø., men Stien havde et Utal af Krumninger, saa vi var 4½ Time om at komme gennem dette Morads, uagtet der i lige Linje næppe var mere end 3 Kilometer fra Bred til Bred. En af Patrouillerne havde Dagen før været omtrent gennem Moradset, og talrige Spor udviste, at Fjenden var flygtet herigennem. Fra Moradset steg Vejen meget brat op mod en Landsby, som hed Lokomo (Lokomo). Vejen, der var meget stenet og vanskelig, førte som sædvanlig gennem Skov og steg paa enkelte Steder c. 70^m paa 100, saa Bærerne havde stort Besvær med at komme frem med deres Byrder. Landsbyen Lokomo havde 72 Hytter, den var snavset i høj Grad, men skilte sig for Resten ikke paa nogen Maade fra de andre Landsbyer i Egnen; dens Høvding sagdes at hedde Maniandjo. Jeg gjorde Holdt i Lokomo og lod Mandskabet udhvile sig i 2 Timer. Det trængte Bærerne i høj Grad til. Imidlertid gik jeg med et Par Underofficerer omkring Byen og fandt inde mellem Bananerne et Mangotræ; dette er saa meget mærkværdigere, som Mangoen er indført og kun findes i og om Stationerne; hvordan denne Kærne er kommen saa langt bort, er jo ikke let at faa Forklaring paa. Tillige bemærkede jeg, hvad der absolut er sjældnere, en enkelt Borasus (Borasus); denne Palmeart skulde, efter hvad Direktøren for den botaniske Have havde fortalt mig,

ikke findes øst for Eala, som ligger c. 120 danske Mil vest for Lokomo. Jeg saa kun dette ene Eksempel i Egnen.

Kl. 2½ afmarcherede vi og kom Kl. 2⁵⁰ til Floden Ikeliinene (Ikeliinene), som var c. 10^m bred og 50^{cm} dyb; den løb i Retning S. S. V. og optages af Lohambi; dens Bredder vare meget stejle og dybe, saa den synes ved Højvande at være en temmelig betydelig Flod. Man saa paa Bredderne tydelig de forskellige Jordbunds-lag, nederst haardt, gult Ler, derpaa et Stykke afvekslende Muld og Sand og endelig vekslende Sand og mere eller mindre forraadnede Lag af Plantedele.

Kl. 3½ kom vi til en ny Landsby, Mokomo (Mokomo), hvis Høvding hed Bokangu (Bokangu). Byen var selvfølgelig forladt; den var ligesom Ifumba delt i tre Dele, alt i alt talte vi 436 Hytter; gennem den midterste og største Del gik en bred Vej, paa begge Sider af hvilken der stod Kranier paa Pæle, et Bevis paa, at Befolkningen var Menneskeædere, noget jeg forøvrigt aldrig havde tvivlet om; thi det er et Faktum, at de 9/10 af det indre Centralafrikas Beboere er Menneskeædere om en Hals; at her fandtes saa mange Kranier, tydede paa, at Landsbyens Beboere var meget krigerske; thi under almindelige Forhold æder de kun fangne Fjender. Et andet Tegn paa Befolkningens krigerske Sindelag var de forholdsvis smaa Plantager, alt i alt næppe 10 Hektarer Land.

Jeg slog Lejr og sendte Patrouiller ud i alle Retninger; efter deres Meldinger at dømme maatte Fjenden være flygtet i Retningen S. Ø. Af Fangerne fik jeg langt om længe at vide, at der c. 3 Timers Marche i fornævnte Retning laa en meget stor Landsby ved Navn Yembe (Yembe); denne Bys Høvding Iseonkøj (Iseonkøj) var tillige Hersker over hele Ekongostammen og skulde være en meget mægtig og krigersk Herre. Det stod mig saaledes temmelig klart, at vi næste Dag maatte komme til at levere den afgørende Kamp, hvorfor jeg gjorde, hvad der kunde gøres for at faa Folkene udhvilede; tillige uddeltes der Ekstra-Ration af Salt og Palmeolie, ligesom de Folk, der havde været i Ilden de foregaaende Dage, fik deres Patroner supplerede.

Den 30. afmarcheredes Kl. 6¹⁰. Stien skraaned langsomt nedad mod et Morads dannet af Floden Ikelelungo (Ikelelungo). Moradset var meget vanskeligt at passere paa sine Steder, selve Floden var næppe 10^m bred og med meget ringe Strømhastighed; selve Moradsets Bund var paa Steder ualmindelig blød, saa Bærerne ofte maatte hjælpe hverandre for over Hovedet at kunne komme frem. Marchen forceredes saa meget som muligt særlig for at komme til tørt Land igen og undgaa at komme til at slaas i Moradset.

Kl. 7³⁰ kom vi til tørt Land, som hævede sig stejlt til en Højde af omtrent 80^m over Moradset. For-
nojelsen varede ikke længe; thi Terrænet sænkede sig
straks ned mod Floden Ivokeli (Ivokeli), som selv var
paa Størrelse med den lige passerede Flod, men hvis
Morads var det værste under hele Marchen; paa enkelte
Steder naaede det en Dybde af 1,70^m og maatte saa-
ledes næsten anses for impassabelt. Dets Bevoksning
gjorde ogsaa Passagen vanskeligere, idet vi stadig maatte
skaffe os Vej mellem et Utal af Slyngplanter, hvoraf
nogle var forsynede med Torne; paa enkelte Steder
bestod Bunden, som ved et tidligere passeret Morads,
af en Slags Porcellænsjord, i hvilket man ustandselig
gled og gled.

Først Kl. 9³⁰ naaede vi Landet, som hævede sig
hurtigt til c. 150^m over Moradset. Vi indvikledes
straks i Kamp med store Skarer af indfødte, som aaben-
bart førtes af en intelligent Mand og efter en forud lagt
Plan; først efter godt 2 Timers Kamp lykkedes det mig
at vinde frem gennem uhyre Maniocmarker til Lands-
byens Udkant; men her havde Fjenden igen sat sig
fast, og det kostede atter stort Besvær at drive ham
herfra. Kl. 12⁴⁰ var vi dog Herrer i Byen og Fjen-
den var fordreven til Skovene, hvor vore Patrouiller
ivrigt forfulgte.

Yembe bestod af fem Dele. I Midten, skjult af et
bredt Bælte af Banantræer og Palmer, laa Høvdingens

By, som var velbygget med store, nye Huse, i Formen
den samme som overalt i Egnen, men langt større end
nogen af de Hytter, jeg havde set før i disse Regioner.
Høvdingens By, sika na n'kumu kaldtes den paa Lan-
dets Sprog, laa udenom en stor Plads, c. 3 Hektarer
Land, midt paa hvilken et stort Saphutræ voksede. De
fire andre Bydele laa noget lavere og adskilte fra hver-
andre ved Plantager og Maniocmarker.

Alt i alt fandtes der i Yembe 2740 Hytter, saa
Byens Befolkning maa anslaaes til c. 10,000 Mennesker.
I det hele og store var Yembe en værdig Residens for
en Negerpotentat. Højere beliggende end nogen Landsby
i hele Egnen, større og rigere har den, som Regerings-
sæde for Egnens enevældige Hersker, knejset over alle
de omliggende Byer som Egnens Dronning.

Foran Høvdingens Hus stod en Del Hoveder paa
Stager, hvilket beviste, at Indbyggerne aabentbart ved
Meddelelsen om, at vi nærmede os, har holdt et større
Festmaal, hvor nogle af deres Medmennesker har
udgjort Hovedretten. Er der noget, som er fastgroet
mellem den store afrikanske Urskovs Beboere, saa er
det Menneskeæderiet; fra la Mongalla (Mongalla) i Nord
og til Kwango-Kwilu (Kwango-Kwilu) mod Syd er alle
de indfødte Menneskeædere og finder, at en menneskelig
Skabnings Kød er det bedste af alt, langt langt bedre
end Kødet af noget Dyr.

Kalâlek = Karâlek at udlede fra Koræk og ikke fra «Skræling».

Vikinge-Ordet «Skræling» og Saga-Navnene «Uvæge»s og «Vathilde».

Af S. Rink.

Fortsat.

Jeg har i det foregaaende Hefte af dette Tidsskrift
givet mine Grunde, hvorfor jeg har ment, at det
grønlandske Folkenavn *Kalâlek-Kalâllit* ikke maa kunne
være at derivere fra Vikingeordeet „*Skræling*“, og gaar
nu over til at udtale min Mening angaaende selve det
sidste, eller Vikingernes Øgenavn saavel for de østameri-
kanske Eskimoer som for de Stammer af den samme
Race, der senere væltede sig ind over Grønland.

Ordet *Skræling*, mener jeg, maatte nærmest være
at udlede fra det islandske Verbum „*skrækr*“ = at

„sætte i Skrig“ eller at „hyle op“, saaledes som det
just ogsaa var de østamerikanske Eskimoers eller Skræ-
lingers Sædvane at gøre, idet de i deres Skindbaade
kom farende ud fra deres Smuthuller under Kysten for
at levere Vikingerne Slag, eller for blot at jage dem
paa Flugt med deres ofte forgiftede Pile og Spyd.

Den ældre populære og mere instinktive Tolkning
af „Skræling“ var som bekendt nærmest den af „Pus-
linger“ eller af noget som ikke var stort mere værd
end den Frugtskræling, man kaster fra sig; men denne